

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 29281
נספחים: כרזה (לשאלה 14)
תצלומים (לשאלה 15)

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
יש לענות על שש שאלות סך הכול:
על שאלה אחת לפחות מכל פרק, ועל עוד שתי שאלות לבחירה מכל פרקי הבחינה. לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש להביא בתשובות עובדות ולא להסתפק בהערכות כלליות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

שימו לב: ענו על שש מן השאלות 1–15, על פי ההוראות האלה:

על שאלה אחת לפחות מכל פרק, ועל עוד שתי שאלות לבחירה מכל פרקי הבחינה. לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות.

פרק ראשון

1. מהפכת הנאורות

הסבירו מדוע כינו הוגי הנאורות את הזכויות לחיים, לחירות, לקניין ולאוויר בשם "זכויות טבעיות" (סך הכול – הסבר אחד).
לפניכם ציטוט מתוך דבריו של ג'ון סטיוארט מיל, אחד מהוגי הנאורות.

"השעבוד על פי חוק של מין אחד במין אחר הוא שגוי מעיקרו, ומהווה את אחד המכשולים העיקריים לשיפור מצבו של האדם".

(ג'ון סטיוארט מיל, "שעבוד האישה", הוצאת רסלינג, 2009, עמ' 40)

הסבירו את דעתו של מיל בנוגע לשעבוד האישה בתקופתו.

על פי מה שלמדתם, **הסבירו** כיצד שעבוד האישה בא לידי ביטוי בתקופת הנאורות.

צינו והציגו רעיון אחד של הנאורות שבעקבותיו החלו בני התקופה לעסוק בזכויות נשים.

2. הסוציאליזם

צינו נקודת דמיון אחת בין האידאולוגיה של הסוציאליזם המהפכני ובין האידאולוגיה של הסוציאליזם הדמוקרטי.

הציגו את ההבדל בין שתי התנועות בנוגע ל**דרכי הפעולה** להקמת חברה סוציאליסטית.

הציגו את ההבדל ביניהן בנוגע לחברה האידאולוגית ששאפו ליצור.

3. "חובת ציון", "המזרחי" ו"הפועל המזרחי"

התנועות "חובת ציון", "המזרחי" ו"הפועל המזרחי" ייצגו היבטים שונים של לאומיות יהודית.

הסבירו כיצד עולי "חובת ציון" מן העלייה הראשונה (1882–1904) יצרו שינוי ממשי באופיו של היישוב היהודי בארץ.

צינו נקודת דמיון אחת המשותפת לאידאולוגיה של תנועת "המזרחי" ושל תנועת "הפועל המזרחי".

הציגו הבדל אחד בין האידאולוגיה של תנועת "המזרחי" ובין האידאולוגיה של תנועת "הפועל המזרחי".

4. הצהרת בלפור

בתקופת מלחמת העולם הראשונה שמרה התנועה הציונית על ניטרליות. **הסבירו** מדוע על אף זאת היה חשוב למנהיגים

מסוימים בתנועה הציונית לסייע לבריטניה.

הציגו פעולה אחת שעשו מנהיגים ציוניים כדי לסייע לבריטניה בתקופת מלחמת העולם הראשונה.

הסבירו מדוע פרסמה בריטניה את הצהרת בלפור.

לדעתכם, האם מתן הצהרת בלפור היה אירוע מכונן (חשוב) בתולדות העם היהודי? **נמקו** את תשובתכם. בססו את הנימוק על

עובדה היסטורית.

5. ארגון "ההגנה"

הציגו את המטרה של הקמת ארגון "ההגנה" (1920).

צינו מי יזם את הקמת "פלוגות הלילה המיוחדות" במהלך מאורעות תרצ"ו–תרצ"ט (1936–1939).

הסבירו שני שינויים שחלו בארגון "ההגנה" בעקבות הקמתן של "פלוגות הלילה המיוחדות".

פרק שני

6. גרמניה הנאצית וברית המועצות

הציגו את הסכם ריבנטרופ-מולוטוב (1939).
על פי מה שלמדתם על האידאולוגיה הנאצית, **הסבירו** מדוע הסכם זה היה בלתי צפוי.
הציגו את האינטרס של גרמניה בחתימה על הסכם זה.
ציינו והציגו את האירוע שהתרחש בקיץ 1941 וביטא תפנית במערכת היחסים בין גרמניה לבין ברית המועצות.

7. התנגדות יהודית

אחת הדרכים להתנגד לנאצים בתקופת השואה הייתה באמצעות מאבק מזוין.
הסבירו מדוע עד סוף 1941 לא חשבו היהודים על אפשרות של מאבק מזוין.
הסבירו מדוע הצעירים חברי תנועות הנוער הם אלה שארגנו בדרך כלל את המאבק המזוין.
ציינו את המטרה שעמדה לנגד עיניהם של חברי ארגוני המחתרת בגטו בבואם לארגן מאבק מזוין.
הציגו שני קשיים שעמדו בפניהם.

8. שארית הפלטה

אחרי השואה ניסו בני משפחה וארגונים יהודיים לאתר ולהציל ילדים שהוחבאו בבתי נוצרים ובמנזרים.
הציגו שניים מן הקשיים באיתור הילדים אן בהשבתם למשפחותיהם.
הסבירו מדוע עם סיום המלחמה נהפכו כמה ממחנות המשוחררים למחנות עקורים.
הסבירו כיצד במחנות העקורים בא לידי ביטוי הרצון העז להשתקם ולחזור לחיים.

9. יהודי ארצות האסלאם בסוף שנות הארבעים ובתחילת שנות החמישים

עם קום המדינה נהפכו רבים מיהודי ארצות האסלאם לפליטים בארצם.
הציגו גורם אחד לכך.
הציגו דרך אחת שנקטה מדינת ישראל כדי לסייע לעלייתם של הפליטים היהודים מארצות האסלאם.
הציגו קושי אחד בקליטתם של העולים מארצות האסלאם בחברה הישראלית הוותיקה, **והסבירו** כיצד התמודדה הנהגת המדינה עם קושי זה.

10. מלחמת ששת הימים

ערב מלחמת ששת הימים שררה מתיחות רבה בין מדינת ישראל לבין שכנותיה.
הציגו שני גורמים למתיחות זו.
הציגו את הדרך המדינית שנקטה ממשלת ישראל בניסיון להתמודד עם המתיחות בגבול הדרום.
הסבירו כיצד השפיעו תוצאות מלחמת ששת הימים על מעמדה של ישראל בזירה הבין-לאומית.

פרק שלישי – קטע שלא נלמד

לפניכם קטעים מתוך יומנו של זאב פון וייזל – מראשי התנועה הרוויזיוניסטית – תנועת "האם" של האצ"ל. פון וייזל נעצר בידי הבריטים במהלך "השבת השחורה" (29 ביוני 1946), נכלא במחנה לטרון לכמה חודשים, ובמהלכם אף שבת שביתת רעב במשך 28 יום.

מוצאי שבת, 29 ביוני, 1946

"...אורחים באו לבקרנו, ומפיהם נודעו לנו החדשות הגדולות: רדיו ירושלים הודיע כי שרתוק [משה שרת, יו"ר המחלקה המדינית של הסוכנות] והרב פישמן [חבר הנהלת הסוכנות היהודית] נאסרו. תגובתנו הראשונה הייתה: גם זו לטובה. אולי טוב הוא שהגיעו הדברים עד כדי כך. הסכנה המשותפת תהרוס אולי את החיץ המבדיל עדיין ביישוב בין ימין לשמאל. עכשיו תזכה האומה סוף־סוף לאחדות של ממש... בליבי ידעתי שהאנגלים יבואו לאסור גם אותי... אף שוודאי היה ידוע לממשלה [הבריטית] שמאז אוקטובר 1944 [כבר] לא הייתי המנהיג של המפלגה [הרוויזיוניסטית]. אבל ידעתי שבפעולה כמו מאסר המנהיגים, שכל כוונתה להדהים את היישוב, אין ערך לעובדות משפטיות. הממשלה רוצה להפיל את פחדה על היישוב, ולתכלית זו אין זה משנה אם ד"ר פון וייזל או הרב פישמן הזקן נמנה בין הטרוריסטים – העיקר הוא שיראו היהודים כיצד נוהגת ממשלת הוד מלכותו באישים שהיישוב מכירם ומכבדם..."

יום ראשון, 21 ביולי, 1946

"...השבת... נערכו [במחנה לטרון] טקסים לזכרו של הרצל... [ואולם] גם כאן לא יכולנו [העצירים] להתגבר על הריב הפנימי [בין אנשי ה"שמאל" לאנשי ה"ימין"]. בערב שבת... שמענו את שיר התקווה בוקע מן המחנה... נודע לנו שכבר נתקיים הטקס, ובו דיבר שרתוק, אבל אנחנו [הרוויזיוניסטים] לא הוזמנו לטקס זה. בשבת בבוקר ערכנו [הרוויזיוניסטים] את הטקס שלנו בספרייה... אבל מאנשי ה"שמאל" לא בא כמעט אף אחד... אין בכוחנו להיגמל מן המשחק הישן והעלוב שאנו משחקים 'בחוף'. אנשי ה"ימין" אינם רוצים ללכת מרחק חמישים צעד כדי לשמוע את שרתוק... ואנשי ה"שמאל" אף הם אינם רוצים לדעת מה יש בפינו... חבל. חבל על עמנו, שלא למד עד היום להבין כי שני החטאים הגדולים ביותר שיכול לחטוא עמ הם שנאת אחים ושנאת חינוס. בגלל שתי העבירות הללו נחרב בית שני, ובגללן איננו יכולים להקים את ביתנו השלישי".

יום שני, 2 בספטמבר, 1946

"[החלטתי לצום 28 יום]. תכלית צומי כתכלית 'פיצוץ הגשרים'... פעולה זו עלתה [בזמני] ביקור רב במחיר חיים יקרים. בחורינו הגיבורים עלו אז לקורבן רק למען תציין העיתונות באנגליה ובאמריקה שאין אנו היהודים נכונים להיכנע לפסק דינה של הממשלה. יותר מתריסר בחורים נהרגו בפיצוץ הגשרים בגליל... וכל זאת נעשה, בעצם, אך ורק במטרה אחת: לעורר את דעת הציבור בעולם על המצב בארץ־ישראל. ואומנם, תכלית זו גם הושגה – דיברו וכתבו על כך שלושה או ארבעה ימים... אבל אם אכריז כעת על צום של 28 ימים, ידברו ויכתבו על כך בעיתונות העולמית לא שלושה ולא ארבעה ימים, כי אם 23 או 24 ימים. יום־יום תציין העיתונות בעולם כולו שאין היהודים נכנעים, שאין הם מקבלים את הגזירה... יאמרו עלינו שאין לשבור את רצוננו ואת החלטתנו. וכל זאת יושג – בלי לסכן חייו של אדם אחד... פרט לחיי שלי".

יום רביעי, 18 בספטמבר, 1946 [היום ה־18 לצום]

"ישבתי לכתוב 'הצהרה': 'יש להבין צום זה כאות... למחאתי הנמרצת... על מאסר מאות יהודים ללא כל צדק והצדקה. מחזיקים אותנו במעצר אף על פי שאין כל חשד שיש לנו קשר לפעולות בלתי חוקיות בארץ־ישראל... כל יום נוסף שישבתי בלטרון... הגביר את התמרמרותי על הצורה שבה ממשלתנו משתמשת במעצר אדמיניסטרטיבי [מעצר מנהלי ללא כל משפט] מתוך התעלמות גמורה מדרישות הצדק והיושר הפרימיטיביים ביותר... בזמנים מסוימים אין אפשרות להוכיח מייד לכל חשוד את אשמתו. אבל לא ייתכן שיאסרו אנשים ויחזיקו במאסר חודשים רבים... בלי שתובא כל הוכחה לאשמתם, ולא ינסו אפילו להוכיח את אשמתם... כשאוסרים אנשים משום שלא יכלו למצוא את שכניהם, אין לתרץ זאת בשעת חירום. זהו פשוט מעשה פראות המעורר שאט נפש [סלידה]. ראיתי בלטרון אבות לארבעה ולחמישה ילדים שבכו בכי מר מתוך דאגה לילדיהם ולנשותיהם, אבל על טרוריות ואפילו על ציונות לא ידעו יותר משר בריטי...".

טרם גמרתי לכתוב [את ההצהרה] וכבר הגיעו... חבריי מן התנועה... ועתה ניתן עליי מטר של שאלות. בראש ובראשונה – על היחסים בינינו לבין מנהיגי הסוכנות. וכאשר שמעו מפי רק דברים טובים, ובייחוד את דבריי על שרתוק, שלא מצאתי בו כל פסול, הופתעו החברים מחדש, כי היה הדבר לפלא בעיניהם, כמעט כפלא שביכולתו של אדם לצום 18 יום. 'בלי אוכל' – מילא, אבל גם בלי שנאה?"

(מעובד על פי: ז' פון וייזל, 92 ימי מאסר וצום – יומנו של אסיר ציון, הוצאת סלע מאיר, תשפ"ד, עמ' 53–55, 145–146, 253–254, 323–326)

השאלות 11–13 נוגעות לקטעים שבעמוד הקודם.

11. על פי מה שלמדתם, הציגו מה הייתה "השבת השחורה" ביוני 1946.
על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע התרחשו אירועי "השבת השחורה" באותה תקופה.
על פי הקטע, הסבירו מדוע בעיני פון וייזל הייתה ההתנהלות של הבריטים "מעשה פראות המעורר שאט נפש".
12. דבריו של פון וייזל משקפים יחסים מתוחים בין הנהגת היישוב ("שמאל") לבין הרוויזיוניסטים ("ימין") בתקופת מאסרו בלטרון.
הציגו שתי דוגמאות מדבריו בקטע, המשקפות יחסים אלה.
על פי מה שלמדתם, ציינו והציגו נושא אחד שהיה נתון במחלוקת בין ה"שמאל" (הנהגת היישוב/ההגנה) לבין ה"ימין" (הרוויזיוניסטים/האצ"ל) בתקופת המנדט. בתשובתכם ציינו את ההקשר ההיסטורי (הרקע א התקופה) שבה התרחשה מחלוקת זו.
13. בקטעים המובאים מתוך היומן, אפשר לראות כי פון וייזל מייחס חשיבות לגיוס דעת הקהל העולמית לטובת המאבק הציוני.
על פי הקטע, ציינו דוגמה אחת לפעולה שנועדה, לדבריו, לגייס את דעת הקהל העולמית.
ציינו מהו המחיר שהיה כרוך בביצוע פעולה זו.
הביעו את דעתכם: האם אתם מזדהים עם הפעולה שציניתם? נמקו את תשובתכם.
על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע פרשת אקסודוס נחשבת לאירוע מכונן (חשוב) במאבק למען הקמת המדינה.

פרק רביעי – מקורות חזותיים

14. לאומיות וציונות

- א. בנספח לשאלה זו מוצגת כרזה ציונית שבמרכזה הדמות של רות המואבייה. הכרזה פורסמה ברוסיה בשנת 1917. עיינו בכרזה וענו על השאלות שלפניכם.
- על פי מה שלמדתם, ציינו שני מאפיינים של הלאומיות האתנית-היסטורית.
- בחרו באחד המאפיינים שצינתם, והסבירו כיצד מאפיין זה בא לידי ביטוי ברכיב אחד בכרזה.
- ב. הציגו את הרעיון הציוני כפי שהוצג בתוכנית בֶּזֶל.
- הציגו את ההבדל בין הציונות המדינית לבין הציונות המעשית.

15. גרמניה הנאצית בשנות השלושים

- א. על פי מה שלמדתם, הציגו צעד אחד שנקטו הנאצים בשנים 1933–1938 כדי לפגוע בפרנסתם של יהודי גרמניה, מלבד יום החרם.
- על פי מה שלמדתם, הציגו צעד אחד שנקטו הנאצים בשנים 1933–1938 כדי לבודד את היהודים מן החברה הגרמנית.
- ב. בנספח לשאלה זו מוצגים שני תצלומים:
- תצלום א – תצלום מיום החרם, 1 באפריל 1933
- תצלום ב – תצלום של יהודים ברחוב בברלין בשנת 1939
- עיינו בתצלומים שבנספח וענו על השאלות שלפניכם.
- כל אחד מן התצלומים שבנספח מייצג דרך פעולה שנקטו יהודי גרמניה בהתמודדות עם צעדי הנאצים נגדם.
- הסבירו את דרך הפעולה שמשקפת בכל אחד מן התצלומים (סך הכול – שתי דרכי פעולה). בתשובתכם ציינו רכיב אחד מכל תצלום שעליו הסתמכתם בתשובתכם (סך הכול – שני רכיבים).

בהצלחה!

נספח לשאלה 14 – כרזה: רות המואבייה

הצביעו בעד
הרשימה הציונית
(מספר 6)

כל המאמינים
בתחייה מחודשת של
אדמתנו באמצעות
עבודתנו העברית

לועידת יהודי רוסיה

נספח לשאלה 15 – תצלומים

תצלום א: יהודי בפתח חנותו ביום החרם (1 באפריל 1933)

צלב ברזל – עיטור גרמני
בעבור גבורה או הצטיינות
במלחמת העולם הראשונה

באמצעות Stadt Koeln, Rheinisches Bildarchiv
אוסף התצלומים של יד ושם. תצלום מספר 7675/2.

תצלום ב: יהודים בברלין בינואר 1939

משרדי חברת הנסיעות
Palestine & Orient Lloyd

Bundesarchiv, Bild 183-E01073,
Berlin, by Wikimedia Commons.